

IOAN HORAȚIU CRIȘAN
(1928 - 1994)

A intrat în neființă la 6 aprilie 1994, după o grea și nedreaptă suferință, Ioan Horațiu Crișan. Prin dispariția celui care a fost, laolaltă, cercetător și profesor, arheolog și istoric, obștea celor care trudesce cu abnegație întru dezvăluirea și luminarea veacurilor străvechi ale istoriei noastre a suferit o grea pierdere.

Frământările mijlocului veacului nostru și-au pus amprenta și asupra formării personalității sale. Războiul și nedreptele dictate politice ale deceniului al cincilea l-au purtat, pe rând, prin liceele "George Barițiu" din Cluj, "Mihai Viteazul" din Alba Iulia, "Aron Pumnul" din Cernăuți, "Titu Maiorescu" din Aiud și din nou "George Barițiu" din Cluj, unde-și încheie studiile liceale în 1946. Vreme de un an, tânărul Ioan Horațiu Crișan urmează cursurile Facultății de Medicină din Cluj, dobândind temeinice cunoștințe de anatomie, ca și o constantă preocupare în cercetarea istoriei medicinei antice în Dacia, preocupare care-l va însoți de-a lungul întregii vieți. Înscrierea sa, în 1947, la Facultatea de Istorie, secția de arheologie, a Universității clujene, pe care a absolvit-o în anul 1951, s-a datorat pasiunii sale pentru cercetarea istoriei vechi a României.

La absolvirea facultății a fost angajat, vreme de câteva luni ca asistent al profesorului Marius Moga, directorul Muzeului Banatului. În arhivele muzeului se mai păstrează și azi un registru de inventar început de Ioan Horațiu Crișan.

În anul 1954, după încheierea stagiului militar, este angajat la Institutul de Istorie și Arheologie al Academiei din Cluj, unde, în 1956, obține prin concurs postul de cercetător științific principal.

Deși anii formării personalității sale de arheolog și istoric au fost dominați de suflul rece al dogmatismului dictaturii comuniste, al epurărilor periodice în funcție de dosarul de cadre, asemeni altor colegi de vârstă și preocupări, Ioan Horațiu Crișan a beneficiat de căldura spirituală a celor din generația mai vârstnică, dintre care îi

amintesc pe profesorii Constantin Daicoviciu, Mihail Macrea, Nicolae Lascu, Ion Iosif Russu, Kurt Horedt, T. Naum. De la această generație mai vârstnică a dobândit nu numai temeinice cunoștințe ci și temeliile crezului în adevărul istoric, către care calea este jalonată de o permanentă și asiduă muncă de cercetare și documentare, de imense sacrificii, care, prin perpetuare, devin aproape firești, de respectarea codului deontologic științific și, nu în ultimul rând, de pasiunea și curiozitatea scormonitoare, proprie arheologului.

De-a lungul anilor, Ioan Horațiu Crișan a desfășurat o vastă activitate de cercetare arheologică și istorică. Și dacă cercetarea și publicarea necropolei de epoca bronzului de la Bistrița, ca și a unor antichități de epocă romană sau daco-romană delimitează spațiul cronologic al activității sale, covârșitoarea majoritate a celor peste 360 de articole, studii, monografii și cărți pe care le-a publicat încearcă să lumineze pagini din complexa istorie și civilizație a geto-dacilor, ca parte a trunchiului din care a luat naștere poporul român.

Vreme de mai mulți ani membru al colectivului de cercetare a cetăților dacice din Munții Sebeșului, Ioan Horațiu Crișan a condus șantierele arheologice de la Temeșești, Războieni, Mediaș, Bistrița, Fântânele, Cicir, Arad - Ceala, Pecica și Cugir. Și dacă majoritatea acestor cercetări au fost deja publicate, este o datorie firească a fiilor săi spirituali să ducă la bun sfârșit munca de scriere și publicare a monografiilor privind necropolele de la Fântânele și dava dacică de la Cugir.

O exemplară monografie dedicată ceramicii daco-getice, apărută în 1969, care în 1965 a constituit teza sa de obținere a titlului de doctor în științe, sintetizând rodul cercetărilor de două decenii, constituie și azi lucrarea de referință pentru această latură a civilizației daco-getice, așa cum monografia închinată davei dacice de la Pecica - Ziridava se înscrie în șirul monografiilor exemplare publicate de arheologii români după cel de-al doilea război mondial.

Dorința de a înțelege multitudinea de factori ce converg în modelarea civilizației daco-gete, ca parte a ansamblului de civilizații europene de la cumpăna erelor, a fost cea care l-a îndemnat pe Ioan Horațiu Crișan să se aplece asupra studiilor scitice și celtice. Tot astfel, în temeiul unei îndelungi documentații, a purces la întocmirea unor vaste sinteze, dintre care "Burebista și epoca sa" (București, 1977), căreia, în 1977, i s-a conferit Premiul "Vasile Pârvan" al Academiei, fiind tradusă în limbile engleză și maghiară, "Spiritualitatea geto-dacilor" (București, 1986) și "Civilizația geto-dacică" (București, 1993) sunt cele mai importante. Acestea li se adaugă lucrările în curs de publicare ("Medicina și igiena în Dacia", "Enciclopedia civilizației geto-dacice", "Celți și daci pe teritoriul județului Bistrița-Năsăud"), ca și numeroase contribuții la varii sinteze și enciclopedii de istorie națională și a medicinei.

Prestigioasa activitate științifică a lui Ioan Horațiu Crișan a fost însoțită și de o bogată activitate publicistică de popularizare a istoriei vechi a României. Voi aminti doar volumele "Ceramica daco-getică" (București, 1968), "Statul geto-dac" (București,

1977), "Origini" (București, 1978) și "Itinerare arheologice transilvănene" (București, 1982).

De-a lungul anilor, profesorul Ioan Horațiu Crișan a contribuit la formarea unor noi generații de arheologi și istorici. Activitatea sa a fost recunoscută pe plan internațional, fiind ales, la 5 septembrie 1984, membru în Consiliul permanent al Uniunii internaționale de științe pre- și protoistorice. A fost de asemenea membru al Uniunii societăților de istorie a medicinei, membru al Comisiei naționale arheologice și membru în colegiile redacționale ale unor prestigioase reviste științifice din țara noastră.

A susținut prelegeri la Universitățile din Marburg, Frankfurt, Kiel și Catania și a participat, de-a lungul anilor, la numeroase congrese și simpozioane internaționale. Pe parcursul mai multor ani a îndrumat numeroși studenți în redactarea lucrărilor de licență și, începând din 1990, a îndrumat întocmirea unor teze de doctorat.

Am avut fericirea să învăț de la domnul profesor Crișan tainele meseriei pe șantierele de la Grădiștea Muncelului, Pecica și Fântânele și să-i fiu colaborator în cercetarea davei dacice de la Cugir. Sub privirea sa am citit primul profil arheologic și am întocmit primele file de jurnal. Sunt unul din aceia care am deprins de la dânsul alfabetul metodei de cercetare în arheologie, atât pe teren cât și în cabinet.

Alături de ceilalți, nu pot să spun acum decât: "Mulțumesc, domnule profesor". Și tot alături de ceilalți, singura răsplată ce i-o putem aduce este cea de a-i continua munca și crezul.

"VIVIT IN MEMORIA VIVORUM"

FLORIN MEDELEȚ